

Căsătoria – Sfântă Taină a Bisericii și instituție juridică a Statului*

Iorgu D. IVAN

Articolul prezintă importanța celei mai vechi instituții a dreptului divin, căsătoria. Sunt tratate pe rând vechimea, scopul și caracterele acesteia, căsătoria ca Sfântă Taină, condițiile pentru săvârșirea validă a ei, locul săvârșirii, timpul și efectele tainei, actele premergătoare logodnei, logodna, impedimentele la căsătorie. Căsătoria, ca act civil, este reglementată de către Stat, iar ca act religios, de către Biserică. Familia creștină se constituie prin binecuvântarea pe care o dăruiește Biserica lui Hristos unirii dintre un bărbat și o femeie, pentru a fi în lume icoană a iubirii lui Hristos față de Biserică. În această familie se nasc copiii pe care Biserica îi botează în numele Preasfintei Treimi, pentru a deveni cetățeni ai Împărăției Preasfintei Treimi. Familia are nevoie de binecuvântarea sfântă a Bisericii, pentru a se sfinți, iar Biserica are nevoie de participarea familiei la viața și activitatea ei, pentru a se întări.

Vechimea și importanța căsătoriei

Căsătoria este socotită cea mai veche instituție a dreptului divin pentru că a luat ființă, așa cum menționează Sfânta Scriptură, odată cu crearea primilor oameni. Într-adevăr, așa cum se arată în cartea *Facerea*, după ce Dumnezeu a făcut pe om, a văzut că „nu este bine să fie omul singur” și i-a făcut ajutor potrivit (*Facerea 2, 23*). I-a unit apoi, astfel încât să fie amândoi un trup (*Facerea 2, 24*), și, binecuvântându-i, le-a spus: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți” (*Facerea 1, 28*). Totodată, Dumnezeu a rânduit ca înmulțirea oamenilor să aibă loc prin crearea de noi familii, dispunând: „De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va

*Text publicat în: *Biserica Ortodoxă Română*, CI (1983), 9-10, pp. 732-755.

uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup” (*Facerea 2, 24*). Dintru început s-a stabilit importanța familiei, ca celulă a societății.

Scopul căsătoriei

Din textele Sfintei Scripturi rezultă clar faptul că Dumnezeu a unit pe bărbat și femeie cu scopul de a se întrajutora, iubindu-se unul pe altul, și de a naște copii, care, la rândul lor, să îndeplinească aceleași îndatoriri. În acest scop, Dumnezeu a sădit în firea bărbatului și a femeii tot ceea ce le este necesar pentru a putea îndeplini misiunea pentru care au fost creați. Pentru acest lucru, bărbatul și femeia au în firea lor simțirile și sentimentele care să-i unească, pentru ca, iubindu-se, să poată aduce pe lume copii. Căsătoria este socotită și o instituție de drept natural, iar familia o celulă indispensabilă a societății, deoarece în căsătorie și în familie se întrețin și se cultivă cele mai nobile sentimente umane, de iubire și de dăruire a unui soț pentru celălalt și a amândurora pentru copii și, în același timp, se obișnuiește omul cu ordinea, cu respectul și cu ascultarea față de cei mai mari. Obișnuiți cu ascultarea și cu respectul față de cei mai mari, oamenii se integrează mai ușor în societate și reușesc să îndeplinească îndatoririle care le revin apoi, în calitatea de membri ai societății.

Caracterele căsătoriei

Unind un singur bărbat cu o singură femeie, Dumnezeu a voit ca această unire să fie și să rămână monogamă. De asemenea, unitatea trupului, care se realizează între cei doi soți prin căsătorie, presupune egalitatea lor. Cu alte cuvinte, soții beneficiază de aceleași drepturi și îndatoriri, prevăzute atât de legile divine, cât și de legile civile. Însă, din păcate, aceste îndatoriri nu au fost respectate dintotdeauna. Căderea în păcat a primilor oameni, Adam și Eva, s-a răsfânt asupra căsătoriei. Astfel, principiul monogamiei a fost călcat de către unul dintre descendenții lui Cain, din a cincea generație, numit Lameh, care s-a căsătorit cu două femei (*Facerea 4, 19*). De asemenea, nu a fost respectată nici indisolubilitatea căsătoriei, practicându-se desfacerea ei atât prin divorț, cât și prin procedura repudierii femeii de către bărbat. Cu toată stăruința sa de a asigura căsătoriei indisolubilitate, Moise nu a reușit să împiedice nici divorțul, nici repudierea, din cauza învârtoșării inimilor compatrioților săi, după cum a ținut să precizeze Mântuitorul Hristos în răspunsul pe care l-a dat fariseilor care, ispitindu-L, L-au întrebat de ce a îngăduit Moise ca bărbatul

să poată da carte de despărțire soției și să o lase, dacă a fost rânduit ca ceea ce a unit Dumnezeu omul să nu despartă (*Matei*, 19, 8). Nereușind să înlăture divorțul și repudierea, Moise a căutat să tempereze unele practici care degradau căsătoria din punct de vedere moral și o îndepărtau de împlinirea scopului ei esențial. În acest scop, el a interzis căsătoria cu două surori în același timp (*Leviticul* 18, 18) și legăturile incestuoase, adică între rude de sânge sau de cuscrie (*Leviticul* 18, 6-18; 20, 11-12; 17, 19-21).

Evreii nu respectau nici egalitatea dintre soț și soție. Pentru evrei, femeia trebuia să corespundă datoriei de a asigura soțului succesori. Așa se explică practica repudierii soției care nu putea avea copii și practica leviratului, potrivit căreia, atunci când un evreu murea fără moștenitori, fratele său era dator să se căsătorească cu cumnata sa văduvă (*Deuteronomul* 25, 5-10), iar dacă decedatul nu avea frate, obligația revenea unei rude apropiate (*Rut* 4, 5).

În privința infidelității, este adevărat, legislația pedepsea atât femeia, cât și bărbatul pentru săvârșirea adulterului (*Deuteronomul* 22, 22). În practică însă era pedepsită doar femeia, motiv pentru care Mântuitorul, atunci când fariseii au adus înaintea Lui o femeie prinsă în adulter, fără cel cu care săvârșise adulterul, și așteptau ca El să aprobe condamnarea femeii la pedeapsa lapidării, așa cum prevedea legea lui Moise, Mântuitorul le-a spus: „Cel fără de păcat dintre voi să arunce cel dintâi piatra asupra ei” (*Ioan* 8, 7). Dar cum niciunul dintre cei care o condamnau nu a aruncat cu piatra, fiind toți muștrați de cuget, nici Mântuitorul nu a condamnat femeia adulteră, ci i-a recomandat să nu mai păcătuiască.

Însă, această decădere a căsătoriei nu era tipică doar evreilor, ci și grecilor și romanilor. Biserica creștină a avut mult de luptat cu moravurile societății romane. Cu toate că legislația romană prevedea principiul monogamiei, acesta nu era respectat fiindcă, pe de o parte, se tolera și concubinajul, iar pe de altă parte stăpânii puteau beneficia, când doreau, de sclavele lor, fără a fi expuși la vreo pedeapsă. De asemenea, nu putea fi vorba de egalitatea soților. Pentru exemplificarea inegalității care exista între soț și soție, ne vom limita la înfățișarea inferiorității soției în cele două feluri de căsătorii mai importante, pe care le puteau încheia cetățenii romani: căsătoria *in manu mariti* și căsătoria *sine manu mariti*. În primul caz, soția ieșea de sub autoritatea tatălui său și trecea sub autoritatea soțului, dar nu era egală cu el, ci era un fel de fiică a lui, egală cu copiii care rezultau din căsătorie. În această situație, soțul putea dispune și de viața soției, după cum putea dispune de viața copiilor săi. De

asemenea, soțul putea să își alunge soția. În cel de al doilea caz, soția nu trecea sub autoritatea soțului ei, ci rămânea sub autoritatea tatălui, care o putea retrage din căsătorie, dacă dorea, dar și soțul o putea alunga oricând dorea, fără ca soția să aibă vreun drept de a protesta sau de a cere desfacerea căsătoriei, chiar dacă ar fi avut ca motiv adulterul soțului. Numai în cazul în care tatăl său o scotea de sub puterea sa părintească și ea devenea *sui iuris*, adică independentă, putea să se plângă împotriva soțului său, cu care se căsătorise fără să treacă sub autoritatea lui, putând să îl acuze, dacă era cazul, și de adulter și să ceară desfacerea căsătoriei pentru acest motiv. De altfel, desfacerea căsătoriei devenise, la romani, către sfârșitul Republicii și începutul Imperiului, atât de ușoară, încât putea fi obținută pentru simpla bănuială de adulter. În acest sens, trebuie menționat cazul lui Iuliu Cezar, care și-a repudiat soția fiindcă era bănuită de adulter, motivând că „soția lui Cezar nu trebuie să fie bănuită”. La fel, pentru evidențierea ușurinței cu care putea fi desfăcută căsătoria, iar cei divorțați puteau încheia noi căsătorii, Juvenal spune, indignat, că o femeie a avut în cinci ani opt bărbați. Asemenea exemple arată clar că în practică aceste principii nu erau respectate, deși Legislația romană prevedea atât principiul monogamiei, fiindcă nu se îngăduia căsătoria cu două soții în același timp, cât și principiul indisolubilității căsătoriei, fiindcă nu se putea încheia căsătorie pe timp determinat, ci unirea se considera încheiată pentru toată viața.

Din exemplele relatate cu privire la situația căsătoriei și a familiei la evrei și la romani, exemple care se întâlneau la toate popoarele în vremea Mântuitorului Hristos, rezultă limpede că aceste instituții se îndepărtaseră atât de mult de principiile pe care le stabilise Dumnezeu la instituirea primei căsătorii și a primei familii, încât nu se mai putea nădăjdi readucerea acestor instituții la îndeplinirea rolului important pentru care au fost instituite. De aceea, pentru ca soții să ajungă să aibă în conștiința lor răspunderea pe care și-o asumă față de Cel care le-a imprimat în fire tendința spre această unire, era nevoie de înzestrarea căsătoriei cu o forță morală care să depășească puterea constrângătoare pe care o prevedeau legile civile. În acest scop a înălțat Mântuitorul Hristos căsătoria la rang de Sfântă Taină.

Căsătoria ca Sfântă Taină

Pentru că în curgerea vremii, ca urmare a căderii primilor oameni în păcat, se uitase cu totul adevăratul scop și adevărata formă a căsătoriei,

pierzându-și caracterul monogamic la evrei, Mântuitorul Hristos a redat căsătoriei cinstea cuvenită, ridicând-o la rangul de Sfântă Taină, și i-a imprimat caracterul indisolubil, ca efect al săvârșirii acestei Sfinte Taine soților care se unesc în căsătorie. Într-adevăr, prin săvârșirea Sfinte Taine a Cununii, căsătoria primește sfințirea legăturii conjugale și întărirea soților, astfel încât să-și poată împlini tot ceea ce constituie scopul unirii lor, adică nașterea de copii pentru înmulțirea membrilor societății și a membrilor Bisericii și creșterea lor în spiritul învățaturii încredințate de către Mântuitorul Hristos Sfinților Apostoli, spre învățarea tuturor neamurilor și botezarea celor care vor primi această învățătură.

Fără a desconsidera sau a micșora importanța datoriei soților de a se întrajutora, Biserica creștină a educat pe membrii ei în sensul de a socoti drept scop principal al căsătoriei nașterea și creșterea de copii. Astfel, Sfântul Iustin Martirul și Filosoful, scoțând în evidență superioritatea moralei creștinilor față de corupția vieții păgânilor, spune: „Noi nu ne căsătorim decât pentru a avea copii, dar dacă nu ne căsătorim, rămânem într-o castitate perpetuă”. De altfel, toți Sfinții Părinți care au elogiat starea de feciorie nu au condamnat căsătoria. În acest sens, Sfântul Grigorie de Nyssa, pentru a nu i se interpreta greșit laudele pe care le-a adus stării de feciorie, a accentuat că nu dezaproabă deloc căsătoria, menționând că a primit binecuvântarea lui Dumnezeu în căsătorie. De asemenea, Sfântul Ioan Gură de Aur, luând starea de feciorie, pe care o consideră superioară stării de căsătorie, adaugă:

„Aceasta nu înseamnă că eu socotesc căsătoria printre lucrurile rele, dimpotrivă, o laud foarte mult. Ea este, pentru cei care vor s-o folosească așa cum trebuie, un mijloc de înfrânare a poftelor, care menține natura în limitele ei juste”.

În același timp, Sfântul Vasile cel Mare, arătând în ce constă adevărata integritate a fecioarelor, spune că și căsătoria este onorabilă, dacă este încheiată în mod legitim și cu scopul de a avea copii, iar nu numai pentru simpla plăcere.

Mântuitorul a ridicat căsătoria la treapta de Sfântă Taină prin participarea Sa la Nunta din Cana Galileii, când a săvârșit prima minune. Sfinții Părinți arată că, prin participarea la Nunta din Cana Galileii, Mântuitorului a arătat nu numai soților acelei nunți, ci soților din toate veacurile, cinstea de care se bucură căsătoria în fața lui Dumnezeu. De aceea, cu toate că Mântuitorul a vorbit de mai multe ori cu iudeii despre căsătorie, despre însemnătatea și

indisolubilitatea ei (*Luca* 16, 18; *Marcu* 10, 2-12; *Matei* 19, 3-10), arătându-Le că decăderea în care ajunsese această instituție nu mai era corespunzătoare formei superioare pe care a instituit-o Dumnezeu, prezența Sa la Nunta din Cana Galileii este socotită ca moment în care Mântuitorul a acordat căsătoriei caracterul de Sfântă Taină. Faptul că Biserica a cinstit de la începutul activității ei căsătoria ca Sfântă Taină rezultă limpede din Sfânta Tradiție, adică din practica neîntreruptă a Bisericii. Această practică își găsește temei în Sfântă Scriptură, fiind explicată de Sfinții Apostoli, de Părinții Apostolici și de Părinții bisericești din primele veacuri. Astfel, Sfântul Apostol Pavel, în *Epistola către Efeseni*, după ce sfătuiește femeile să se supună bărbaților ca Domnului, iar pe bărbați îi sfătuiește să-și iubească femeile așa cum Hristos a iubit Biserica, adaugă: „Taina aceasta este mare, iar eu zic în Hristos și în Biserica” (*Efeseni* 5, 22-23). Iar în *Epistola I către Corinteni* (7, 39), vorbind despre libertatea femeii de a se mărita după ce îi va muri bărbatul, condiționează această îngăduință de îndatorirea ei ca noua căsătorie, pe care o va încheia, să fie „numai întru Domnul”, adică numai cu binecuvântarea Bisericii, căci numai dacă este încheiată „întru Domnul” căsătoria este „Taină mare”. Recunoașterea caracterului de Taină al căsătoriei s-a afirmat și prin stăruința cu care Biserica a ținut să binecuvânteze și să sfințească o asemenea unire a membrilor ei. În acest sens, trebuie menționată epistola Sfântului Ignatie către Policarp, în cuprinsul căreia autorul își exprimă dorința ca toți cei care se însoară și toate cele care se mărită să facă această legătură cu învoirea episcopului, pentru ca, astfel, căsătoria lor să fie după voia Domnului, iar nu după poftă. Pe femei le îndeamnă să iubească pe Domnul și să se mulțumească trupește și duhovnicește cu soții lor, iar pe bărbați, ca frați ai săi, îi îndeamnă „să-și iubească soțiile așa cum iubește Domnul Biserica”. Această practică este confirmată de către Tertulian, care o prescrie ca regulă generală pentru creștinii ce își încheie căsătoria lor înaintea preotului, de la care primesc binecuvântarea. La rândul său, Sfântul Ioan Gură de Aur reamintește tinerilor și îi îndeamnă să încheie legătura conjugală prin rugăciunile și binecuvântarea preotului, pentru că, uniți astfel, soții vor duce o viață fericită.

Caracterul de Taină al Căsătoriei a fost recunoscut de către toți creștinii până la începutul secolului al XVI-lea, când protestanții de toate nuanțele au tăgăduit acest caracter. Pentru lămurirea și ferirea credincioșilor de abaterile

de la dreapta învățătură, *Mărturisirea Ortodoxă*, întocmită de Sfântul Ierarh Petru Movilă, a confirmat caracterul de Sfântă Taină al căsătoriei.

Condițiile necesare pentru săvârșirea validă a Sfintei Taine a Cununii

Săvârșitor al Sfintei Taine a Cununii este atât episcopul, care poate săvârși toate Tainele Bisericii, cât și preotul. La romano-catolici, săvârșitori sunt mirii, cei care se căsătoresc, accentuându-se importanța consimțământului lor, ca element esențial al validității căsătoriei, iar nu binecuvântarea preotului. Prezența preotului, după doctrina Bisericii Romano-Catolice, nu are un rol activ. Preotul era socotit un spectator sau un martor, *testis spectabilis*. Binecuvântarea religioasă și toate actele și formalitățile pe care le îndeplinește preotul romano-catolic înainte de binecuvântare nu au nicio importanță juridică în privința valabilității căsătoriei. În această situație, validitatea căsătoriei apare ca efect al contractului încheiat de către soți, prin consimțământul lor, iar nu ca efect al harului Sfântului Duh, în urma săvârșirii acestei Sfinte Taine de către episcop sau preot. Măsura luată de Papa Pius al X-lea, prin decretul *Ne temere*, din 2 august 1907, prevăzând ca obligatorie, sub pedeapsa nulității căsătoriei, prezența preotului la contractarea căsătoriei, nu a reușit să se impună, întrucât *Codexul canonic*, care va intra în vigoare la 27 noiembrie 1983, prevede, prin canonul 1055, că un contract matrimonial încheiat valid între doi botezați devine *eo ipso sacramentum* din momentul exprimării consensului liber între soți. Caracterul de contract al căsătoriei se recunoaște și în Biserica Ortodoxă, întrucât, în majoritatea statelor unde există Biserici Ortodoxe, numai căsătoriei civile i se recunosc efecte juridice. Însă căsătoria dobândește caracterul de Sfântă Taină numai prin binecuvântarea preotului, nu *eo ipso*, prin consimțământul soților.

Primitorii sunt cei care se căsătoresc, un bărbat și o femeie, dovedind înaintea preotului că au botez valid și îndeplinesc, pe lângă condițiile pe care le prevăd legile Statului pentru încheierea căsătoriei civile, și condițiile stabilite de Biserică.

Materia este consimțământul liber exprimat al bărbatului și al femeii de a se uni și trăi împreună întreaga viață, în iubire și sprijin reciproc, pentru îndeplinirea tuturor îndatoririlor prin care se realizează scopul căsătoriei. La baza consimțământului soților nu trebuie să stea nicio condiție care ar contraveni legilor bisericești și legilor civile, moralei creștine și bunelor moravuri.

Forma Tainei Cununii o constituie invocarea Sfântului Duh prin formula: „Se cunună robul lui Dumnezeu (N) cu roaba lui Dumnezeu (N), în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Amin”. În cazul în care numele dat la Botez ar fi altul decât cel din certificatul de naștere de la Oficiul de stare civilă, în formulă se va pronunța numele dat la Botez.

Actele premergătoare Cununii. Logodna

Biserica creștină a folosit de la început logodna, ca act premergător căsătoriei, fiindcă era practică, chiar legiferată, atât în Vechiul Testament, cât și în dreptul roman. Definiția logodnei a fost adoptată de către Biserică din dreptul roman: „promisiunea reciprocă a unui bărbat și a unei femei că se vor căsători în viitor”. Biserica a preluat importanța și consecințele logodnei din Vechiul Testament, unde logodnica era socotită soția logodnicului (*Deuteronomul 22, 23-27; Matei, 1, 18-20*). Însușirea acestei concepții au confirmat-o Părinții Sinodului VI Ecumenic, în canonul 98, socotind vinovat de adulter pe cel care va lua în căsătorie pe o femeie logodită cu altul, dacă este încă în viață logodnicul ei. Aceeași concepție o exprimase și Sfântul Vasile cel Mare, cu trei veacuri mai înainte, în canonul 69, potrivit căruia, dacă logodnicul ar fi avut raporturi de intimitate cu logodnica sa înainte de încheierea căsătoriei, trebuia să fie sancționat cu oprire de la Sfânta Euharistie, aplicându-se epitimia menționată pentru neînfrânare, nu pentru desfrânare, socotindu-se că, în realitate, el a păcătuit cu o femeie care nu era cu totul străină de dânsul.

După dreptul roman, cei logodiți, cu toate că logodna se încheia prin act scris sau în fața martorilor, nu erau constrânși să-și respecte promisiunea și să treacă la încheierea căsătoriei. Singura consecință la care se putea expune soțul vinovat de nerespectarea logodnei era restituirea darurilor pe care le primise cu prilejul logodnei, uneori chiar dublul acestor daruri. În Biserică, logodna a primit aceeași importanță morală obligatorie ca și căsătoria. Dar, întrucât logodna se putea încheia și la o vârstă mai mică decât cea prevăzută pentru încheierea căsătoriei, chiar la vârsta de 7-8 ani, când cei în cauză nu-și puteau da seama de importanța actului pe care îl încheiau, s-a apreciat că obligația care rezultă pentru logodnici din binecuvântarea Bisericii, de a se considera și căsătoriți, era în contradicție cu libertatea pe care o acordau legile statului celor logodiți. De aceea, împăratul Leon Filosoful (886-912), prin

Novela 74, a confirmat punctul de vedere al Bisericii, asimilând logodna cu căsătoria, în privința consecințelor, și a interzis ca Biserica să mai binecuvânteze logodna celor care nu au împlinit vârsta cerută pentru încheierea căsătoriei, stabilită prin această *Novelă* la 14 ani pentru bărbați și la 13 ani pentru femei. Însă, la puțin timp, Leon Filosoful a intervenit cu o nouă lege, *Novela 109*, prin care a menținut interdicția ca logodna să fie binecuvântată înainte ca logodnicii să fi împlinit vârsta prevăzută de *Novela 74*, dar a îngăduit ca, fără binecuvântarea religioasă, aceasta să poată fi încheiată și la vârstă mai mică, dar nu sub șapte ani. În același timp, el și-a rezervat dreptul de a acorda dispensă atât pentru vârstă, cât și pentru binecuvântarea religioasă.

Asimilarea logodnei cu căsătoria a fost întărită în Imperiul Bizantin și de către alți împărați care au urmat lui Leon Filosoful. Dar, după ce au luat naștere state naționale cu Biserică Ortodoxă autocefală, asemenea dispoziții au putut fi respectate numai în statele în care jurisdicția asupra căsătoriei a fost încredințată Bisericii. În acele state în care logodna nu a mai fost legisferată, iar efecte juridice s-au recunoscut numai căsătoriei civile, respectarea rânduielilor bisericești referitoare la logodnă și căsătorie a devenit tot mai dificilă. De aceea, pentru evitarea inconvenientelor care ar fi rezultat dacă fiecare Biserică autocefală ar fi aplicat legislația proprie, făcând abstracție de legislația statului respectiv, sinodul fiecărei Biserici autocefale a hotărât ca logodna religioasă să nu se mai officieze separat, ci numai odată cu Sfânta Taină a Cununii, iar Sfânta Taină a Cununii să se săvârșească numai celor care fac dovada că au încheiat în prealabil căsătoria civilă.

Aceste prevederi au fost aplicate de către Biserica Ortodoxă Română începând cu data de 1 decembrie 1865, atunci când a intrat în vigoare Codul Civil. Caracterul exclusiv civil al căsătoriei l-a păstrat și Codul Familiei, care a intrat în vigoare de la 1 februarie 1954. Articolul 3 din acest Cod arată că: „Numai căsătoria încheiată în fața delegatului de stare civilă dă naștere drepturilor și obligațiilor de soți”, iar articolul 18 precizează: „Căsătoria nu poate fi dovedită decât prin certificatul de căsătorie, eliberat pe baza actului întocmit în registrul actelor de stare civilă”. Asemenea prevederi legale nu îi împiedică pe credincioși să ceară de la cultul respectiv și binecuvântarea religioasă a căsătoriei lor, întrucât în România se garantează, prin Constituție (articolul 30), tuturor cetățenilor libertatea de conștiință și libertatea religioasă, iar cultelor religioase recunoscute, libertatea de a se organiza și a funcționa liber.

Respectând hotărârea Sfântului Sinod de a nu mai săvârși logodna religioasă decât odată cu Sfânta Taină a Cununiei, preoții dovedesc ascultare față de autoritatea superioară și îi feresc pe credincioși de situația în care ar fi acuzați că încheie o a doua căsătorie, în cazul în care unul dintre logodnici ar muri înainte să încheie căsătoria sau nu ar mai vrea să se căsătorească cu logodnicul său. O astfel de situație ar fi și mai păgubitoare pentru candidații la preoție, întrucât canoanele opresc admiterea în cler, în ierarhia de drept divin, a celui căsătorit de două ori după Botez (canonul 17 Apostolic; canonul 3 Trulan; canonul 12 al Sfântului Vasile cel Mare).

Vestirile sau anunțările

Căsătoria, ca act civil, este reglementată de către Stat, iar ca act religios, de către Biserică. De aceea, atât Statul, cât și Biserica caută ca, înainte de a aproba încheierea unei căsătorii, să se documenteze cu privire la raporturile dintre soți, pentru ca nu cumva între ei să existe piedici legale sau religioase, care s-ar opune încheierii căsătoriei lor. Pentru o cât mai largă informare asupra raporturilor dintre viitorii soți, Codul Familiei, după ce în articolul 13 prevede datoria lor de a arăta în declarația de căsătorie că nu există nicio piedică legală la căsătorie, în articolul 14 precizează că „orice persoană poate face opunere la căsătorie dacă există o piedică legală ori dacă alte cerințe ale legii nu sunt îndeplinite”, trebuind să arate în scris dovezile pe care fundamentează opunerea.

Biserica respectă toate dispozițiile prin care Statul reglementează căsătoria, sub aspectul civil, inclusiv hotărârile prin care delegatul de stare civilă ar respinge unele cereri de căsătorie dacă, „în temeiul verificărilor pe care este dator să le facă, al opunerilor primite sau al informațiilor pe care le are, găsește că cerințele legii nu sunt împlinite”. Cu toate acestea, întrucât Biserica are și dispoziții proprii, prin care reglementează căsătoria din punct de vedere religios, preotul căruia i s-a solicitat să officieze Cununia religioasă, după ce va constata că mirii sunt botezați ortodox și că între ei nu există rudenie în grade interzise de Biserică, va anunța cererea de căsătorie în două duminici consecutive, iar în caz de urgență motivată, într-o duminică sau zi de sărbătoare, cu o săptămână înainte de ziua fixată pentru Cununie, lămurindu-i pe credincioși asupra scopului pentru care se fac asemenea vestiri și ce impedimente are în vedere Biserica.

Impedimente la căsătorie

Prin impedimente la căsătorie se înțeleg împrejurările sau situațiile care se opun contractării unei căsătorii. Determinarea impedimentelor aparține autorității civile, pentru caracterul civil al căsătoriei, și autorității bisericești, pentru caracterul religios. În general, impedimentele la căsătorie se împart, după conținutul sau întinderea lor, în absolute și relative, iar după efectele lor, în dărâmatoare (*impedimente disimentia*) și împiedicătoare (*impedimenta impediencia*). Impedimentele absolute împiedică încheierea căsătoriei cu orice persoană, fără excepție, iar cele relative numai cu anumite persoane. Cu privire la efecte, căsătoria încheiată cu nerespectarea impedimentelor dărâmatoare este nulă, fără valoare, iar cea încheiată cu nerespectarea impedimentelor împiedicătoare rămâne valabilă, dar se pedepsesc soții cu epitimii, iar preoții săvârșitori cu sancțiuni bisericești, care pot fi mai aspre sau mai puțin grave.

Vom expune mai întâi impedimentele absolute pe care le prevede atât Codul Familiei, cât și Biserica, iar apoi impedimentele absolute pe care le prevede și le impune numai Biserica.

Impedimente absolute

1. Impedimente absolute prevăzute de Codul Familiei

a. Vârsta soților

Ținându-se seama de scopul esențial al Căsătoriei, nașterea de copii, prin lege s-a stabilit o vârstă minimă, care presupune dezvoltarea fizică a viitorilor soți, ca să poată da naștere unor copii sănătoși. Această vârstă, potrivit articolului 4 din Codul Familiei, este de optsprezece ani pentru bărbat și șaisprezece ani pentru femeie. În cazuri excepționale, pentru motive temeinice și numai în baza avizului medicului Comitetului executiv al Capitalei, se poate încuviința căsătoria femeii care a împlinit cincisprezece ani. Căsătoria încheiată fără respectarea vârstei legale este socotită nulă.

b. Consimțământul liber al viitorilor soți

Consimțământul liber al viitorilor soți trebuie exprimat personal, de către fiecare soț, și în mod public, în fața delegatului de stare civilă (articolul 16). Căsătoria încheiată fără respectarea condițiilor prevăzute pentru exprimarea consimțământului de către soți este socotită nulă

(articolul 19). În legătură cu această condiție, a consimțământului liber, este oprit să se căsătorească, sub sancțiunea nulității căsătoriei, cel care este lipsit vremelnic de facultățile mintale, atâta vreme cât nu are discernământul faptelor sale (articolul 9). În cazul în care consimțământul unui soț ar fi fost viciat prin eroare cu privire la identitatea fizică a celuilalt soț, prin viclenie sau prin violență, acesta poate cere anularea căsătoriei în termen de șase luni de la încetarea violenței ori de la descoperirea erorii sau vicleșugului (articolul 21).

c. Căsătoria existentă a unui soț

Codul Familiei respectă principiul monogamiei, prevăzând că „este oprit să se căsătorească bărbatul care este căsătorit sau femeia care este căsătorită” (articolul 5).

2. Impedimente absolute prevăzute numai de Biserică

a. Hirotonia

Cel care a acceptat să fie hirotonit în treptele ierarhiei de drept divin (diacon, preot, episcop), fiind necăsătorit, nu se mai poate căsători după aceea (canonul 26 Apostolic).

b. Votul castității

Cel care a fost tuns în monahism, făcând voturile ascultării, sărăciei și castității, nu se mai poate căsători (canonul 6 al Sfântul Vasile cel Mare).

c. Existența căsătoriei a treia

După desfacerea primei căsătorii, prin moartea unui soț sau prin divorț, Biserica a îngăduit, cu epitimii, încheierea căsătoriei a doua și a treia (canonul 4 al Sfântul Vasile cel Mare). Prin hotărârea luată de către Sinodul din Constantinopol (920), prin *Tomos-ul Unirii (Tomos tis enoseos)*, existența căsătoriei a treia a fost decretată ca impediment absolut la încheierea unei noi căsătorii.

d. Deosebirea de religie

Tainele Bisericii, împărtășindu-se numai celor botezați, iar căsătoria realizând o unitate între soț și soție, nu s-a îngăduit căsătoria unui creștin cu un necreștin. Excepția îngăduită de Sfântul Apostol Pavel (*1 Corinteni 7, 12-14*), ca un creștin să rămână în căsătorie cu un necreștin, privește cazurile care se iveau mai des la începutul creștinismului, atunci când numai unul dintre soții căsătoriți era creștin, cu speranța că prin această conviețuire și soțul necreștin se va creștina.

Impedimente relative

Impedimentele relative, care împiedică încheierea căsătoriei numai între anumite persoane, rezultă din raporturile de rudenie. Prin rudenie se înțelege legătura de intimitate care se creează între două sau mai multe persoane în baza unui act. După natura actului care creează raportul de rudenie se socotește și felul rudeniei. Astfel, este socotită rudenie fizică legătura care se creează prin actul fizic al nașterii, numită consângenitate, și rudenia care se creează prin actul fizic al căsătoriei, numită cuscrie sau afinitate. De asemenea, este socotită rudenie spirituală legătura care ia naștere prin nășirea unui prunc la Botez. Asimilată rudeniei care rezultă din actul nașterii este legătura care se creează prin actul juridic al adopției sau înfierii, dar raporturile acestei rudenii sunt apreciate sub raport moral, etc. De asemenea, logodna săvârșită separat de Taina Cununii creează o anumită rudenie, numită cvasi-afinitate, cuscrie închipuită sau ideală, a cărei importanță redusă rezultă din întinderea redusă a acestei rudenii. În afară de rudenie, impedimente la căsătorie mai creează situația de tutore și deosebirea de confesiune.

Întinderea impedimentelor rezultate din rudenie diferă de la o rudenie la alta, după importanța legăturii pe care o creează fiecare fel de rudenie și după consecințele pe care le-ar avea încheierea de căsătorii între asemenea rude. Vom aminti fiecare fel de rudenie, arătând în ce măsură constituie acestea un impediment la căsătorie.

Consângenitatea sau rudenia de sânge este raportul de intimitate care se stabilește între două sau mai multe persoane, în baza comunicării aceluiași sânge, prin actul fizic al nașterii. Raportul rudeniei de sânge este mai apropiat sau mai îndepărtat, după cum comunicarea sângelui are loc prin descendență directă sau indirectă a unei persoane din alta sau prin descendența mai multor persoane dintr-un progenitor comun. Astfel, rudenia de sânge este mai apropiată între părinți și copii și mai îndepărtată între bunici și nepoți sau strănepoți sau între frați, ca descendenți ai acelorași părinți, sau între veri, ca descendenți indirecți ai acelorași autori comuni (bunici, străbunici). Raportul de rudenie, mai apropiat sau mai depărtat, se stabilește prin numărul nașterilor care despart persoanele între care vrem să stabilim acest raport. Fiecare naștere este socotită un grad. Astfel, tatăl și fiul sunt consângenii în gradul I, fiindcă este vorba de o singură naștere, a fiului. Bunicul și nepotul sunt consângenii de gradul II, fiindcă este vorba de două nașteri: cea a tatălui,

ca descendent direct, apoi a nepotului, ca descendent indirect al bunicului. Legătura de sânge îi unește atât pe cei care coboară unii din alții, cât și pe cei care, fără a descinde unii din alții, au un ascendent comun. De aceea se face distincție între cele două categorii de consângeni, rudenia celor din prima categorie, care descind unii din alții, fie nemijlocit, fie mijlocit, fiind numită rudenie în linie dreaptă sau directă, iar rudenia celor din categoria a doua, când persoanele nu sunt născute una din alta, dar între ele există un șir neîntrerupt de nașteri, fiind numită rudenie de linie colaterală. Astfel, sunt rude în linie directă tatăl cu fiul, dar și nepotul sau strănepotul de fiu sau de fiică cu bunicul sau străbunicul lui. Iar rudele în linie colaterală sunt: frații, surorile, unchii, mătușile și nepoții sau verii, fiindcă, urcând șirul nașterilor, potrivit raporturilor de filiație a fiecăreia dintre ele, se ajunge la un ascendent comun, care formează vârful sau capul neamului. De la acest ascendent comun pornesc despărțite, dar alături, două sau mai multe șiruri de filiații, în cadrul cărora persoanele fiecăreia dintre aceste șiruri sunt rude, consângeni în linie colaterală, cu persoanele care aparțin celorlalte șiruri.

La fiecare dintre aceste șiruri se mai face o distincție. Astfel, rudenia în linie directă poate fi ascendentă sau descendentă, după punctul de plecare din care se consideră legătura de rudenie: este rudenie (consângenitate) în linie directă ascendentă atunci când legătura urcă la părinți și la ceilalți ascendenți (bunici, străbunici) și este consângenitate în linie directă descendentă atunci când legătura coboară la descendenți: fiu, nepot, strănepot. Iar rudenia (consângenitatea) în linie colaterală poate fi: în linie colaterală egală și în linie colaterală inegală. În primul caz, consângenii colaterali se găsesc în raport egal cu protopărintele lor comun, despărțindu-i de el același număr de nașteri, iar în al doilea caz, consângenii colaterali se găsesc în raport inegal cu protopărintele lor comun, despărțindu-i de el un număr inegal de nașteri.

Calcularea gradelor de rudenie, atât în linie directă, cât și în linie colaterală se face ținându-se cont de numărul nașterilor, alcătuindu-se întotdeauna, pentru siguranța calculului, spița neamului sau arborele genealogic. În linie directă, calculul este mai ușor. În linie colaterală, calculul se face pornindu-se de la o persoană dintr-o linie până la protopărintele comun și coborându-se apoi la persoana din linia a doua, cu care vrem să stabilim gradul de rudenie. Numărul nașterilor de pe o linie, până la autorul comun care nu se ia în

calcul, plus numărul nașterilor de pe cealaltă linie, dă gradul rudeniei. Astfel, frații sunt consângeni în linie colaterală, în gradul II, fiind o naștere pe o linie și altă naștere pe cea de a doua linie. Verii primari sunt consângeni de gradul IV, fiind două nașteri pe o linie și două nașteri pe cealaltă linie. Verii de-al doilea sunt consângeni în linie colaterală în gradul al VI-lea, fiind trei nașteri pe o linie și trei nașteri pe a doua linie. La consângenitatea în linie colaterală inegală, calculul se face la fel: unchiul cu nepotul de frate sunt consângeni în gradul III, fiind două nașteri pe o linie și o naștere pe cealaltă linie; unchiul cu strănepotul de frate sunt consângeni în gradul IV, în linie colaterală inegală, fiind trei nașteri pe o linie și o naștere pe cealaltă linie.

Consângenitatea a constituit un impediment la căsătorie pentru considerente de ordin moral, natural, igienic și social. Respectul și venerația pe care le datorează descendenții părinților și celorlalți ascendenți ai lor nu sunt compatibile cu raporturile de egalitate pe care le impune căsătoria între soți, iar consângenii colaterali, frații și surorile, bunicii și nepoatele, bunicile și nepoții, nu ar mai respecta curăția morală în raporturile dintre ei, în atmosfera de intimitate a familiei, dacă ar ști că se pot căsători între ei. La acestea s-a adăugat experiența de veacuri, care a dovedit că încheierea de căsătorii repetate între consângeni în grade apropiate are drept consecință inevitabilă degenerarea neamului omenesc, atât sub aspect fizic, cât și sub aspect spiritual. Pentru aceste motive, precum și pentru îndepărtarea vrăjmășiilor dintre diferite neamuri, s-a căutat să se încheie căsătorii între membri din familii cât mai depărtate.

În privința impedimentului consângenității în linie directă, Biserica, urmând dispozițiile Vechiului Testament (*Leviticul* 18, 7-10) și ale dreptului roman, socotește acest impediment nelimitat, indispensabil, oprind căsătoria, oricât de mare ar fi numărul nașterilor care îi separă pe cei doi consângeni.

În privința impedimentului consângenității în linie colaterală, urmând aceleași dispoziții, Biserica a limitat oprirea la gradul IV, prin canonul 54 Trulan. Dar, apreciind că, prin extinderea acestui impediment, căsătoriile dau societății membri mai sănătoși, Biserica, având și încuviințarea autorității de stat, a extins oprirea căsătoriei începând cu gradul VI și mai târziu, în secolul al XII-lea (1166), începând cu gradul VII. În principiu, a rămas ca normă această măsură: căsătoria este oprită în mod absolut între consângenii în linie dreaptă și până la gradul VII inclusiv între consângeni, în linie colaterală.

Căsătoria între consângeni în linie dreaptă este oprită și în dreptul modern al statelor, precum și în dreptul bisericesc, iar în linie colaterală, unele state limitează oprirea la gradul III, în timp ce alte opresc căsătoria începând cu gradul IV. Dintre statele din această ultimă grupă face parte și România, care, în articolul 6 din Codul Familiei, prevede:

„Este oprită căsătoria între rudele în linie dreaptă, precum și între cele în linie colaterală până la al patrulea grad inclusiv. Pentru motive temeinice, căsătoria între rudele în linie colaterală de gradul al patrulea poate fi încuviințată de Comitetul executiv al Consiliului popular al României sau al județului în cuprinsul căruia cel care cere această încuviințare își are domiciliul”.

Cazurile încuviințate din partea Comitetelor executive ale Consiliilor populare fiind cu totul rare, Biserica Ortodoxă Română nu a fost nevoită să ia o hotărâre oficială pentru săvârșirea cununiei religioase a celor căsătoriți cu asemenea încuviințări, lăsând la latitudinea episcopului respectiv să aprecieze, în cazul în care cei în cauză ar solicita binecuvântarea căsătoriei lor.

Cuscria, afinitatea sau alianța reprezintă raportul de rudenie care se stabilește între două sau mai multe persoane, în baza căsătoriei. Cuscria implică rudenii fizică, fiindcă rezultă din actul fizic al căsătoriei, după cum consângenitatea rezultă din actul fizic al nașterii.

În dreptul bisericesc ortodox, care a urmat dispozițiile dreptului roman și apoi pe cele ale dreptului bizantin, sunt cunoscute și aplicate trei feluri de cuscree: cuscree sau afinitatea de felul I, care se realizează între un soț și consângenii celuilalt soț; cuscree de felul II, care există între consângenii unui soț și consângenii celuilalt soț; 3. cuscree sau afinitatea de felul III, care există între cuscreei unui soț din prima lui căsătorie și cuscreei lui din a doua căsătorie sau între cuscreei unui membru dintre o familie de mijloc cu cuscreei unui alt membru din această familie de mijloc.

Calcularea gradului cuscreei se face cu ajutorul schemei, spița neamului sau arborele genealogic, cu deosebirea că la cuscree trebuie să se țină seama de două sau trei tulpini ale neamurilor, iar la numărare intră în calcul numai nașterile, nu și persoanele căsătorite.

Cuscree de felul I creează impedimente la încheierea căsătoriei atât pe linie directă, ascendentă și descendentă, cât și în linie colaterală, pentru că soții, formând o unitate, fiecare devine, pentru consângenii celuilalt soț, rudă în același grad în care acesta se găsea cu consângenii săi, cu singura deosebire

că rudeniei nu i se spune consângenitate, ci cuscrie. Fiecare soț nu este consângean cu consângenii soțului său, ci cuscru. Totodată, se schimbă și denumirile raporturilor de rudenie. Astfel, un soț, deși formează o unitate cu soțul său, devine pentru părinții acestuia ginere, iar părinții devin pentru el socri. De asemenea, frații unui soț sunt cumnați pentru celălalt soț.

La stabilirea impedimentelor la căsătorie rezultate din cuscrie s-au luat în considerare aceleași motive ca și la consângenitate, accentuându-se faptul că la încheierea căsătoriei trebuie să se țină seama nu numai de ceea ce este legal, ci și de ceea ce este cuviincios. Dar impedimentele la căsătorie rezultate din cuscria de felul I iau naștere numai după ce căsătoria a fost desfăcută prin moartea unui soț sau prin divorț legal, iar soțul rămas în viață dorește să se recăsătorească cu o persoană dintre cei care fuseseră încuscriții săi. Întinderea sau restrângerea impedimentelor rezultate din cuscrie, pentru încheierea căsătoriei între asemenea rude, depinde de felul cuscriei în care s-au găsit cei în cauză.

Astfel, cuscria de felul I constituie impediment la căsătorie în linie dreaptă la infinit, atât ascendentă, cât și descendentă, la fel ca rudenia de sânge. În Vechiul Testament sunt interzise căsătoriile între cuscrii de felul I, în linie directă ascendentă și descendentă, numai până la gradul III inclusiv (*Leviticul* 18, 8). Biserica a socotit această rudenie ca impediment absolut, apreciind faptul că gradele mai îndepărtate nu au fost menționate nici în Vechiul Testament, nici în legislația civilă, deoarece natura face imposibilă încheierea căsătoriei între persoane înrudite în aceste grade, în linie colaterală, adică între un soț și consângenii colaterali ai celuilalt soț. De aceea, Biserica a socotit cuscria de felul I impediment la căsătorie până la gradul VI inclusiv. La început, Biserica a respectat dispoziția prevăzută în Vechiul Testament, care interzice căsătoria unui soț cu încuscriții săi din linie colaterală numai până la gradul III (*Leviticul* 18, 14). Prin canonul 54 Trulan, impedimentul a fost extins până la gradul IV de cuscrie în linie colaterală, adică între un soț și verii celuilalt soț. După ce gradele rudeniei de sânge în linie colaterală au fost extinse până la gradul VI și apoi până la gradul VII inclusiv, au fost extinse și gradele rudeniei colaterale de cuscrie până la gradul V și apoi până la gradul VI, prin hotărâri ale Sinodului de la Constantinopol din anii 996 și 1199. La fel ca în cazul consângenității, pentru cuscrii de felul I, în gradele V și VI în linie colaterală, episcopul poate acorda dispensă.

Cuscria de felul II, adică rudenia între consângenii unui soț cu consângenii celuilalt soț, este prevăzută ca impediment la căsătorie de către canonul 54 Trulan până la gradul IV. Prin hotărârea Sinodului de la Constantinopol, din anul 996, oprirea a fost extinsă la gradul V și apoi la gradul VI, dacă prin căsătorie s-ar ajunge la schimbare sau amestec de nume. Asemenea schimbare de nume se produce, spre exemplu, atunci când două persoane consângene ajung, prin două căsătorii, într-un raport de cuscrie neegal. Astfel, dacă unchiul și nepotul se căsătoresc cu două surori, atunci unchiul devine cumnatul nepotului său, coborându-se pe aceeași treaptă cu nepotul său. De asemenea, dacă unchiul și nepotul dintr-o familie s-ar însura cu mătușa și nepoata din altă familie, unchiul, luând de soție pe nepoată și nepotul pe mătușă, atunci, prin această căsătorie, unchiul devine nepotul de cuscrie al nepotului său după consângenitate, ajungând pe o treaptă inferioară față de nepotul său, iar nepotul devine unchiul unchiului său după consângenitate, urcând pe o treaptă mai înaltă. Dacă unchiul ar lua pe mătușă și nepotul pe nepoată, căsătoria s-ar putea încheia, fiindcă își păstrează fiecare poziția pe care o aveau potrivit raporturilor lor de rudenie. Nu intervine amestecarea de nume. Confuzia de nume a fost socotită ca impediment la căsătorie chiar și pentru gradul VII. Astfel, dacă tatăl și fiul dintr-o familie ar voi să se căsătorească cu două vere secundare, căsătoria lor ar fi interzisă pentru că tatăl ar deveni un fel de cumnat al fiului său. Importanța cuscriei de felul II, ca impediment la căsătorie, a arătat-o Sfântul Vasile cel Mare în canonul 87. Pentru aspectele menționate, Biserica Ortodoxă a stabilit ca principiu faptul că afinitatea sau cuscria de felul II constituie impediment la căsătorie în toate cazurile, până la gradul V inclusiv. Dar întrucât Codul Familiei și Codul Civil în România nu recunosc sub nicio formă cuscria de felul II ca impediment la căsătorie, Biserica face pogorămintele necesare atunci când cei căsătoriți civili, în cazul în care sunt rude de cuscrie de felul II, ar solicita binecuvântarea religioasă a căsătoriei lor.

În legătură cu afinitatea sau cuscria, socotim util să reținem faptul că, deși Codul Familiei în România nu definește și nu reglementează această rudenie, legislația noastră o consacră chiar cu denumirea de „afinitate”, atribuindu-i efecte diferite. Astfel, Codul Civil, reglementând nedemnitatea succesorală, în articolul 656 se referă și la această noțiune, dispunând că faptul moștenitorului de a nu fi denunțat justiției omorul defunctului nu constituie o cauză de nedemnitate succesorală dacă moștenitorul respectiv este

fie ascendentul sau descendentul omorătorului, fie afinul de același grad al acestuia. De asemenea, Codul de procedură civilă (articolele 27, 28 și 204) și Legea nr. 5 din 19 iunie 1952 pentru organizarea judecătorească (articolul 46), prevăd posibilitatea recuzării judecătorului, asesorilor populari și experților dacă sunt afini în linie directă sau în linie colaterală până la al patrulea grad inclusiv, cu una dintre părți, cu avocatul sau mandatarul ei. Codul de procedură civilă prevede și alte cazuri atunci când afinității i se atribuie anumite efecte. Astfel, potrivit articolului 37, litera c, atunci când una dintre părți are doi afini până la gradul al patrulea inclusiv printre judecătorii sau asesorii populari ai instanței, cealaltă parte poate cere strămutarea procesului la o altă instanță, iar potrivit articolelor 189 și 190 din același cod, nu pot fi ascultați ca martori afinii până la al treilea grad inclusiv, decât în pricini privitoare la starea civilă sau la despărțire. De asemenea, regulamentul privind aplicarea dispozițiilor Decretului 377/1960, aprobat prin HCM 1518/1960, stabilește, prin articolul 14, că notarul de stat nu poate îndeplini acte notariale în care sunt implicați, în orice calitate, el, soțul său sau o rudă a sa sau a soțului său până la gradul al patrulea inclusiv.

Din toate dispozițiile legale care se referă la afinitate rezultă că este vorba numai de afinitatea de felul I, adică numai de legătura care se stabilește între un soț și consângenii celui alt soț. De asemenea, în sistemul Codului Familiei, legătura de afinitate se stabilește nu numai în baza filiației din căsătorie, ci și în afara căsătoriei, această filiație din afara căsătoriei având întotdeauna aceleași efecte și o situație de perfectă egalitate cu filiația din căsătorie. Aceeași egalitate se recunoaște și cu privire la rudenia care ia naștere prin înfiere.

În legătură cu durata afinității, unii autori susțin faptul că afinitatea nu supraviețuiește căsătoriei din care a luat naștere. Alții susțin că afinitatea constituie un raport permanent, independent de căsătoria din care s-a născut.

În sprijinul acestei păreri se susține faptul că temeiul dispozițiilor legale privitoare la afinitate îl constituie prezumția afecțiunii sau a comunității de interese care există între persoanele legate prin afinitate. Însă, o asemenea prezumție nu încetează întotdeauna prin simplul fapt al desfacerii căsătoriei. De aceea, judecătorii au latitudinea să aprecieze dacă prezumția comunității de interese, care rezultă din afinitate și pe care se bazează împiedicările legale, continuă după desfacerea căsătoriei din care a izvorât afinitatea. Modul prin care s-a desfășurat căsătoria, prin divorț sau prin moarte, dacă din căsătoria

desfăcută au rezultat sau nu copii, sunt elemente pe care judecătorii se pot baza, hotărând continuarea împiedicării legale rezultate din afinitate.

În Biserica Ortodoxă Română, cuscria sau afinitatea este prevăzută ca rudenie, alături de consângenitate, în *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, în articolele 187 și 188, în care se tratează despre incompatibilități, și în *Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată*, în articolul 147, unde este prevăzut cine nu poate fi martor. În articolul 187 din *Statut*, la punctul d, se spune: „Nu pot fi aleși membri ai Consistoriului Protopopesc, ai Consiliului Eparhial și ai Comisionului Eparhial cei care sunt înrudiți între ei sau cu chiriarul respectiv până la patrula grad de sânge și al doilea de cuscrie”. Iar în articolul 188 se spune: „Niciun membru al vreunui corp bisericesc reprezentativ, administrativ, de control și de disciplină bisericească nu poate lua parte la deciderea următoarelor cauze: a cauzelor rudeniilor, până la al patrula grad de sânge sau al doilea de cuscrie”. Iar în articolul 147 din *Regulamentul de procedură* se prevede: „nu pot fi în niciun caz martori: a. rudele în linie dreaptă ale unei părți; b. frații și surorile; c. unchii, nepoții și verii primari, în linie colaterală, deci până la gradul IV inclusiv; d. afinii (cuscrii) în același grad”.

Cuscria sau afinitatea despre care este vorba în aceste articole este numai cea de felul I sau de un neam, afinitate la care se referă și dispozițiile din legislația civilă.

În dreptul bisericesc ortodox se mai amintește un fel de cuscrie, numită „închипuită” sau „cvasiafinitate”, care ia naștere prin logodna a două persoane din familii diferite. Importanța acestei cuscrii s-a accentuat după ce logodna religioasă a fost situată pe aceeași treaptă cu căsătoria. Dar, cu toate acestea, cuscria rezultată din logodnă nu a constituit impediment la căsătorie în aceeași întindere cu afinitatea rezultată din căsătorie, urmându-se practica dreptului roman, care limita impedimentul la căsătorie rezultat din cuscria închипuită la căsătoria dintre fiu și logodnica tatălui și invers, la căsătoria dintre logodnica fiului cu tatăl și apoi la căsătoria cu logodnica fratelui și la cea dintre logodnic și mama logodnicei, adică până la gradul II. După ce Sinodul VI Ecumenic a prevăzut, în canonul 98, epitimia prescrisă celui ce a săvârșit adulter pentru căsătorie cu logodnica altuia, impedimentul pentru logodna bisericească a fost extins până la gradul VI, prin decretul sinodal al patriarhului Ioan Xifilinos, din anul 1066, întărit de împăratul Nichifor în anul 1080 și de împăratul Alexie I

Comnenul, printr-o novelă din anul 1092. Dar după circulara Sinodului din Constantinopol, din septembrie 1808, este interzisă căsătoria dintre logodnic și mama văduvă a logodnicei decedate (fiind rude de gradul I al cuscriei închipuite), între logodnică cu fiul logodnicului ei mort (fiind tot în gradul I al cuscriei închipuite) și între logodnică cu fratele logodnicului ei mort (fiind în gradul II al cuscriei închipuite). La încuscrirea închipuită sunt îngăduite căsătoriile în gradul al III-lea. Motivul acestui impediment la căsătorie rezidă, pe de o parte, în egalarea admisă de Biserică a logodnei cu căsătoria, iar pe de altă parte în faptul că la căsătorie trebuie să se țină seama nu numai de ceea ce este permis, legal, ci și de ceea ce se cuvine, ceea ce este onorabil și drept după natură. Codul Familiei nu recunoaște o cuscrie întemeiată pe logodnă.

Pentru evitarea consecințelor la care s-ar expune logodnicii care nu ar mai trece la încheierea căsătoriei, fie în urma decesului unui logodnic, înainte de a se fi căsătorit, fie în urma refuzului unuia dintre logodnici de a se mai căsători cu logodnicul său, Bisericile Ortodoxe au stabilit ca preoții să nu mai săvârșească logodna religioasă decât odată cu cununia religioasă.

Înfierea sau adopția reprezintă actul juridic în virtutea căruia iau naștere, în interesul înfiatului, în afara filiației firești, raporturi de rudenie de întindere variabilă și care coexistă sau nu cu rudenia firească, potrivit cu felul înfierii săvârșite. Din această definiție se vede că în România pot lua ființă înfierii diferite. În realitate, este vorba despre două forme de înfiere, adoptându-se sistemul reglementării instituției înfierii din dreptul roman: înfierea deplină (*adoptio plena*) și înfierea nedeplină (*adoptio minus plena*) sau înfierea cu efecte depline și înfierea cu efecte restrânse.

Înfierea cu efecte depline, reglementată de articolul 79 din Codul Familiei, este înfierea în virtutea căreia înfiatul întrerupe orice legătură de rudenie cu părinții firești și rudele acestora și devine rudă cu înfiatorul și rudele acestuia, la fel ca un copil firesc al înfiatorului. Numai în cazul căsătoriei se aplică dispozițiile articolului 6 din Codul Familiei, interzicându-se căsătoria celui înfiat cu consăngenii lui firești în linie dreaptă la infinit, iar în linie colaterală până la gradul al IV-lea inclusiv. Drepturile și îndatoririle izvorâte din filiația dintre cel înfiat și părinții săi firești și rudele acestora încetează. Aceste drepturi și îndatoriri, din momentul încuviințării înfierii iau naștere între înfiatori și rudele acestora și cel înfiat, ca și cum ar fi vorba despre o filiație firească.

Înfierea cu efecte restrânse este înfierea în virtutea căreia se creează legături de rudenie numai între înfiector, pe de o parte, și înfiat și descendenții lui, pe de altă parte. De la data încuviințării înfierii cu efecte restrânse, înfiatul, față de cel care înfiază, are drepturile și obligațiile pe care le are copilul din căsătorie față de părinții săi, iar descendenții înfiatului au față de cel care înfiază drepturile și obligațiile pe care descendenții copilului din căsătorie le au față de ascendentul acestuia. Înfiatul și descendenții săi păstrează toate drepturile și obligațiile izvorâte din filiația față de părinții firești și rudele acestora (articolul 75). Înfierea cu efecte restrânse nu dă naștere rudeniei între cel înfiat și rudele celui care înfiază (articolul 77). Cu toate acestea, pentru respectarea bunei cuviințe în raporturile dintre cel înfiat și familia înfiectorului, s-a prevăzut interzicerea căsătoriei: a. între cel care înfiază sau ascendenții lui și cel înfiat sau descendenții acestuia; b. între copiii celui care înfiază și cel înfiat sau copiii acestuia; c. între cei înfiați de aceeași persoană. După cum se vede, în linie directă căsătoria este oprită în mod absolut, iar în linie colaterală până la gradul III inclusiv (articolul 7).

Înfierea, atât cea cu efecte depline, cât și cea cu efecte restrânse, fiind instituție reglementată de dreptul de stat, Biserica respectă piedicile la căsătorie pe care le-a stabilit legea care reglementează această instituție.

Rudenia spirituală este legătura care se creează la Sfântul Botez, între naș și fin, precum și între anumite rude ale acestora. Botezul, fiind socotit de Biserică, atât de cea Ortodoxă, cât și de cea Romano-Catolică, o naștere spirituală, nașul care îl asistă pe copil la botez este considerat părintele său spiritual. De aceea, raporturile dintre naș și fin sunt similare celor care se creează între copil și părinții săi firești, numai că legăturii dintre naș și fin, precum și dintre unele rude ale lor, nu i se spune consângenitate, ci rudenie spirituală. Stema sau arborele genealogic al rudeniei spirituale se formează după planul întrebuițat în cazul rudeniei fizice. Finul și descendenții lui formează o linie paralelă cu fiii naturali ai nașului, finul găsindu-se în gradul I de rudenie spirituală cu nașul său și în gradul II de rudenie cu fiii acestuia, ca frați spirituali. Fiul finului și nepotul nașului sunt în gradul IV de rudenie spirituală, sunt veri spirituali. La început, venind la botez și persoane mai în vârstă, pentru respectarea atmosferei de moralitate care trebuie să existe permanent între rudele spirituale în gradele apropiate, împăratul Justinian, printr-o constituție din octombrie 530, a interzis căsătoria nașului cu fina sa, întrucât

este necuviincios și contravine respectului părintesc. După ce Sinodul VI Ecumenic, prin canonul 53, a dat rudeniei spirituale o importanță deosebită, socotind-o mai mare decât rudenția fizică, s-au extins impedimentele rezultate din rudenția spirituală în aceeași măsură ca și la rudenția de sânge, adică până la gradul al VII-lea inclusiv. În cazul rudeniei spirituale, gradele se numără numai în linie dreaptă, descendentă, adică de la naș și de la fin către descendenții lor. În linie ascendentă se ia în considerare numai mama finului cu care nașul și descendenții lui nu se pot căsători. Theodor Balsamon, în răspunsurile sale canonice către Manuel al Alexandriei, întemeindu-se pe importanța dată prin canonul 53 Trulan rudeniei spirituale, a extins impedimentul rudeniei spirituale asupra tuturor descendenților nașului și finului până la gradul VII inclusiv. Episcopul Ioan al Ciprului, în răspunsurile date lui Constantin Cabasila, a extins acest impediment și între colateralii nașului și finului, tot până la gradul VII inclusiv. Părerea lui nu a fost însă respectată, după cum nu a fost respectată nici părerea lui Balsamon, impunându-se măsura prevăzută de *Vasilicale* (XXVII, 5, 14), care a restrâns rudenția spirituală, ca impediment la căsătorie, până la gradul III inclusiv. Potrivit acestei măsuri, s-a oprit: căsătoria nașului cu fina; căsătoria nașului cu mama finului; căsătoria fiului nașului cu fina; căsătoria nașului cu fiica finului; căsătoria fiului nașului cu fiica finului.

Îndreptarea Legii sau *Pravila Mare de la Târgoviște* (1652) și-a însușit părerea lui Balsamon, extinzând impedimentul rudeniei spirituale asupra descendenților nașului și finului până la gradul VII.

Potrivit unei decizii sinodale din anul 1560, a patriarhului Ioasaf al II-lea al Constantinopolului, se oprește căsătoria între doi fini ai aceluiași naș, deși sunt din familii diferite, extinzând impedimentul și asupra descendenților lor până la gradul VII. Prin aceeași decizie patriarhală, s-a prevăzut un fel de cuscrie, întemeiată pe actul ținerii la botez, declarând-o impediment la căsătorie până la gradul II inclusiv. Astfel, finul nu se poate căsători cu văduva nașului său și nici nașul cu văduva finului, fiind înrudiți spiritual în gradul I. De asemenea, finul nu se poate căsători cu văduva fratelui său spiritual, precum nici două persoane care au fost ținute la botez, una de un soț și alta de celălalt soț, fiind rude spirituale în gradul II. Totuși, se pot căsători două persoane care au fost ținute la botez una de socru, iar alta de ginere. De asemenea, se pot căsători doi frați spirituali cu două surori, fiind înrudiți spiritual în gradul IV.

Dacă tatăl ar primi, ca naș, la botez pe propriul copil, el ar deveni față de soția sa cumătru și, în acest caz, căsătoria lor ar trebui desfăcută. De aceea, Biserica a interzis ca părinții să fie nași ai propriilor copii, pentru evitarea desfacerii căsătoriei lor.

Codul civil român, până la intrarea în vigoare a Codului Familiei (1954), recunoștea ca impediment rudenii spirituală în gradul I, adică între naș și fină și invers. Codul Familiei nu mai recunoaște rudenii spirituală și niciun impediment la căsătoria rezultată din acest fel de rudenie.

Asistența ca nași la căsătorie nu creează rudenii spirituală între nași și cei care se căsătoresc. Această normă este în vigoare și în Biserica Ortodoxă Română, cu toate că *Îndreptarea Legii* (1652) îi asimilează pe nași și pe cei cununați cu părinții și copiii spirituali de la Botez, oprind căsătoria între ei și copiii lor până la gradul III.

Situația de tutore constituie impediment la căsătorie numai atunci când persoana minoră se află sub tutelă (articolul 8).

Deosebirea de confesiune nu este prevăzută de Codul Familiei ca impediment la căsătorie. Canoanele, în principiu, nu îngăduie căsătorii între ortodocși și eterodocși. Astfel, canonul 72 Trulan interzice în mod absolut asemenea căsătorii, declarându-le nule pe cele care s-ar încheia. Canonul 14 al Sinodului IV Ecumenic le îngăduie, cu condiția ca soțul eterodox să declare că va trece la Ortodoxie. Această dispoziție, fiind anterioară celei de la Sinodul Trulan, potrivit normelor de interpretare, poate fi socotită abrogată. Cu toate acestea, Biserica Ortodoxă Română, urmând practicile celorlalte Biserici Ortodoxe, ținând seama de faptul că, în realitate, căsătoriile mixte nu pot fi evitate, nefiind oprite de legislația civilă, a reglementat încheierea căsătoriilor mixte prin *Regulamentul pentru relațiunile bisericesti ale clerului ortodox român cu creștinii eterodocși*, din anul 1881, prevăzând, în articolul 4, posibilitatea binecuvântării de către preoți a unor asemenea căsătorii, însă cu respectarea uzului, potrivit căruia toți copiii care vor rezulta dintr-o asemenea căsătorie să devină membri ai Bisericii Ortodoxe. Posibilitatea binecuvântării căsătoriilor mixte este prevăzută și de *Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române*, sub rezerva aprobării prealabile a episcopului respectiv (articolul 47). De aceea, în situația în care preoților li se prezintă asemenea cazuri, ei sunt datori să ceară, în prealabil, aprobare de la chiriarul respectiv.

Existența unor asemenea impedimente la căsătorie prevăzute numai de către Biserică, obligă pe preotul căruia i se adresează cei căsătoriți civil să le săvârșească Sfânta Taină a Cununiei. În principiu, preotul trebuie să analizeze dacă între cei doi miri există impedimente și, dacă există, să cerceteze dacă s-au obținut dispensele necesare. Înainte de a trece la oficierea Sfintei Taine a Cununiei, preotul este dator să se edifice asupra unui alt aspect reglementat numai de Biserică: la a câta căsătorie se găsesc soții. Statul nu limitează numărul căsătoriilor pe care le poate încheia un bărbat sau o femeie. Biserica îngăduie, numai cu anumite epitimii, căsătoria a doua și a treia, indiferent dacă cel în cauză a rămas vădov prin decesul soțului sau prin divorț. De aceea, pentru cei care încheie prima căsătorie, preotul va urma rânduiala stabilită de Biserică pentru membrii ei din această categorie. Pentru cei care se căsătoresc a doua sau a treia oară, preotul va urma rânduiala specială, stabilită pentru cei aflați în această situație. Dacă s-ar întâmpla ca unul dintre soți să fie la prima căsătorie iar celălalt la a doua sau a treia căsătorie, li se va oficia Sfânta Taină a Cununiei după rânduiala prevăzută pentru cei care se căsătoresc a doua sau a treia oară, nu după rânduiala primei căsătorii. De asemenea, soții care au mai fost căsătoriți religios, înainte de a li se oficia noua cununie, trebuie să obțină desfacerea căsătoriei religioase anterioare, care se aprobă numai dacă motivele pentru care s-a aprobat divorțul civil sunt admise și de către Biserică pentru desfacerea căsătoriei. Preotul care nu ar respecta această rânduială și ar săvârși Cununia religioasă celor care nu au obținut mai întâi desfacerea căsătoriei anterioare, va fi sancționat, potrivit *Regulamentului de procedură al instanțelor disciplinare* (articolul 46), cu pedeapsă până la transferare, la stabilirea pedepsei ținându-se seama de buna sau rea credință cu care a lucrat. Căsătoria săvârșită în asemenea condiții este socotită nulă, fiindcă soții ar fi bigami din punct de vedere religios, iar dacă bigamia nu este admisă nici din punct de vedere civil, cu atât mai puțin poate fi îngăduită din punct de vedere religios.

Locul săvârșirii Sfintei Taine a Cununiei

În principiu, Cununia religioasă se săvârșește în Biserică. În afara Bisericii, la locuința mirilor, Cununia religioasă se săvârșește numai în cazuri excepționale, când unul dintre soți ar fi bolnav sau când soții sunt înaintați în vârstă sau încheie a doua sau a treia căsătorie.

Timpul săvârșirii Sfintei Taine a Cununiei

Ca timp al săvârșirii Sfintei Taine a Cununiei, sunt socotite potrivite zilele în care nu este rânduit post și cele în care nu se serbează praznice mari ale Bisericii. În niciun caz nu se săvârșesc cununii în zilele de miercuri și vineri, pe data de 29 august și pe data de 14 septembrie. Cu aprobarea episcopului, pentru cazuri speciale, pot fi săvârșite Cununii după prima săptămână și înainte de ultima săptămână a posturilor mai mari de peste an, cu recomandarea evitării petrecerilor.

Efectele Sfintei Taine a Cununiei

Săvârșirea Sfintei Cununii, cu respectarea rânduielii stabilite de Biserică și cu rostirea corectă a formulei, unește pe cei căsătoriți pentru toată viața, bucurându-se împreună de harul Duhului Sfânt în împlinirea scopului pentru care a fost instituită căsătoria de Creator și a fost ridicată la rangul de Sfântă Taină de către Mântuitorul Hristos. Din momentul unirii lor, soții își datorează unul altuia fidelitate deplină și întrajutorare cu tot devotamentul și la bine și la rău, abținându-se de la folosirea oricărui mijloc care ar împiedica nașterea de copii. Prin căsătorie, soții dobândesc anumite drepturi și își asumă anumite obligații, atât unul față de celălalt, cât și împreună față de copiii lor. De aceea, este bine ca soții să cunoască, înainte de a se căsători, atât drepturile pe care le vor putea pretinde unul față de celălalt în urma căsătoriei lor, cât și obligațiile de la care nu se vor putea sustrage fără un motiv bine întemeiat. Ei trebuie să știe, de pildă, că impulsul natural sexual care îndeamnă pe bărbat și pe femeie să se apropie și să se unească a fost sădit în firea lor, în primul rând, pentru nașterea de copii, doar că atâta timp cât, fără vina lor, acest scop nu se realizează, afecțiunea și iubirea lor nu trebuie să slăbească, ci, cu conștiința împăcată că nu au păcătuit împotriva poruncii divine, să-și îndeplinească celelalte îndatoriri care corespund esenței și scopului căsătoriei. Cu privire la înțelegerea cu care sunt datori să-și răspundă reciproc la solicitarea pentru satisfacerea impulsurilor naturale, este bine să cunoască recomandarea și precizarea Sfântul Apostol Pavel, care spune: „Femeia nu este stăpână pe trupul său, ci bărbatul, asemenea nici bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia; să nu vă lipsiți unul de altul decât cu bună învoială pentru un timp, ca să vă îndeletniciți cu postul și cu rugăciunea și iarăși să fiți împreună, ca să nu vă ispitească satana, din pricina neînfrânării voastre” (*1 Corinteni 7, 4-5*). De asemenea, este bine să cunoască, din povățuirea preotului duhovnic,

faptul că, primind binecuvântarea căsătoriei, devin răspunzători înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor pentru nerespectarea fidelității conjugale, care coboară pe cei care încalcă această îndatorire din demnitatea de creștin și de om, căci adulterul scoate pe cel care îl săvârșește de sub harul Duhului Sfânt și îl face răspunzător înaintea societății pentru distrugerea unității, cinstei și demnității familiei, întrucât, de stabilitatea și tăria familiei depinde tăria societății. În cadrul îndatoririlor pe care și le asumă căsătorindu-se, soții trebuie să poarte grijă deosebită față de copii. La creșterea fizică a copiilor, la pregătirea lor intelectuală și la educarea lor spirituală și morală, pe soți, ca părinți, îi obligă atât dreptul divin și bisericesc, cât și dreptul uman, dreptul care reglementează viața socială a fiecărui stat.

Codul familiei, reglementând amănunțit Căsătoria și Familia, în articolul 25 a stabilit că: „bărbatul și femeia au drepturi egale în căsătorie”. Iar cu privire la drepturile și îndatoririle părinților față de copiii lor minori, a prevăzut că: „Ambii părinți au aceleași drepturi și îndatoriri față de copiii lor minori, fără a deosebi după cum aceștia sunt din căsătorie, din afara căsătoriei, ori înfițați” (articolul 97), precizând (în articolul 101) că „părinții sunt obligați să crească copilul, îngrijind de sănătatea lui fizică, de educarea, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit cu însușirile lui, spre a-l face folositor societății” (articolul 101).

Mama și copiii se bucură de o ocrotire deosebită, în scopul asigurării unor generații viitoare cu o tot mai bună dezvoltare fizică, spirituală și morală. În același scop, Biserica Ortodoxă Română se străduiește, folosind mijloacele specifice misiunii ei, ca toți membrii să considere căsătoria și nașterea de copii ca o datorie de cea mai înaltă responsabilitate morală, socială și națională, identificându-se cu toate îndatoririle care le revin, după învățătura Sfintei Scripturi, ca soți și părinți, pentru a asigura permanența și tăria neamului de-a lungul mileniilor viitoare, așa cum au asigurat-o toți înaintașii noștri, de-a lungul mileniilor trecute, până în prezent.

Summary: Marriage – a Holy Mystery of the Church and a juridical institution of the State

The article addresses the importance of the oldest institution of divine law – matrimony. It presents its ancience, its purpose and the character of matrimony as

Holy Mystery, the conditions for its validity, the place and time to officiate it, the effects of this holy sacrament, the prerequisites for betrothal, the betrothal, as well as the impediments to marriage. As a civil act, marriage is regulated by the State, and as a religious act, by the Church. The article provides examples illustrating the situation of marriage and family with the Hebrews, Greeks and Romans, situations met by all peoples during the times of Lord Jesus Christ, clearly showing that these institutions had grown so estranged from the principles set by God upon instituting the first marriage and the first family, that there was no hope for them to return to the important role for which they had originally been created. Therefore, in order to make the spouses aware of the responsibility they assume before the One who has imprinted this penchant for union in their nature, it was necessary to lend marriage a moral force, stronger than the constraining power of civil laws. For this purpose, Lord Jesus Christ elevated matrimony to the rank of a Holy Mystery. The Christian family is instituted by the blessing extended by the Church of Christ upon the union between a man and a woman, to be an icon of Christ's love for the Church. By uniting one man to one woman, God showed His will for this union to be and remain monogamous. Also, the union of the body, which is achieved by marriage, presupposes the equality of the two spouses. In other words, the spouses enjoy equal rights and have equal duties, stipulated by both the divine law and the civil legislation. The family gives birth to children whom the Church baptizes in the name of the Most Holy Trinity, in order to become citizens of the Kingdom of the Most Holy Trinity. The family needs the blessing of the Church in order to be sanctified, while the Church needs the participation of families in its life and activity, in order to be strengthened.

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

Intrarea Miron Cristea nr. 6, 040162, București

Tel.: 021.335.21.29; 021.335.21.28; Fax: 021.335.19.00

E-mail: contact@librariacartilorbisericesti.ro,

tipografia@patriarhia.ro, editura@patriarhia.ro

librariacartilorbisericesti.ro